

СУДОВИЙ ЗБІР У ПОДАТКОВИХ СПОРАХ ЯК ФАКТОР ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ

Пряміцин К. Ю.,
*аспірант кафедри господарського та адміністративного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Право кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади закріплюється Конституцією України та міжнародними нормативно-правовими актами, які ратифіковані Верховною Радою України.

Держава не достатньою мірою забезпечує принцип верховенства права, про що свідчить практика ЄСПЛ. В останні роки в Україні з'явилася суттєва перешкода в доступі до правосуддя для платників податків, необґрунтовано визначено завеликі ставки судового збору, чим завдається непоправна шкода авторитету держави, нівелюється поняття адміністративного судочинства як захисту осіб від неправомірних рішень, дій та бездіяльності державних органів і їх посадових осіб.

Право каждого на обжалование в суде решений, действий или бездействия органов государственной власти закрепляется Конституцией Украины и международными нормативно-правовыми актами, которые ратифицированы Верховной Радой Украины.

Государство не в достаточной степени обеспечивает принцип верховенства права, о чем свидетельствует практика ЕСПЧ. В последние годы в Украине появилась существенная помеха в доступе к правосудию для налогоплательщиков, необоснованно определены слишком высокие ставки судебного сбора, чем наносится непоправимый вред авторитету государства, нивелируется понятие административного судопроизводства как защиты лиц от неправомερных решений, действий и бездействия государственных органов и их должностных лиц.

The right of everyone to appeal in court decisions, actions or inactivity of state authorities, local self-government bodies, officials and officers is enshrined in Article 55 of the Constitution of Ukraine and in a number of international normative legal acts, ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine.

The state does not sufficiently ensure the rule of law, as evidenced by the practice of the ECtHR. In recent years, Ukraine has faced a significant impediment to access to justice for taxpayers, unreasonably determined excessive rates of court fees, which causes irreparable damage to the authority of the state, the concept of administrative justice is offset as the protection of individuals from unlawful decisions, actions and inactivity of state bodies and their officials.

Ключові слова: судовий збір, адміністративне судочинство, податкові спори, принцип доступності правосуддя, платники податків.

Право кожного на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб закріплюється статтею 55 Конституції України та вважається одним із невід'ємних прав людини і громадянина [5]. Це право закріплене у ряді інших нормативно-правових актів, зокрема міжнародних, які ратифіковані Верховною Радою України. Одним із таких є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року (ратифікована 17.07.1997 року). У статті 6 Конвенції передбачене право кожного на справедливий розгляд його справи, що забезпечує можливість реалізувати вказане право без будь-яких перепон чи ускладнень [1].

Як зауважили Н.О. Васюк та М.Г. Ружкова, ратифікувавши Конвенцію, Україна зробила свій історичний вибір, взявши за мету побудову демократичної, соціальної, правової держави. Верховенство права, яке забезпечується національною правовою системою і міжнародним судовим механізмом захисту прав людини, є основою побудови громадянського суспільства [20, с. 119].

Держава не достатньою мірою забезпечує принцип верховенства права, про що свідчить практика Європейського суду з прав людини у справах про оскарження дій та рішень контролюючих органів України (ЄСПЛ). Прикладом такої справи є справа «Щокін проти України». В останні роки в Україні з'явилася суттєва перешкода в доступі до правосуддя для платників податків, необґрунтовано визначено завеликі ставки судового збору, чим завдається непоправна шкода авторитету держави та державних органів, зовсім нівелюється поняття адміністративного судочинства як захисту осіб від неправомірних рішень, дій та бездіяльності державних органів і їх посадових осіб [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній українській науці питанню судового збору в адміністративних справах приділено увагу таких учених-правників, як Н.О. Васюк, Е.Л. Тригубов, І.В. Висіцька, О.В. Зварич, Г.Я. Тріпільський, Ю.О. Ковальова, Є.В. Дмитренко, В.В. Комаров, К.І. Малишев, В.К. Пучинський.

Проте варто зауважити, що це питання у їхніх роботах досліджувалося лише на теоретичному рівні пізнання, тому не можна вважати, що воно достатньою мірою охопило цю проблему, адже з практичного боку вона дослідженою майже не була.

Зважаючи на це, **метою статті** є практичний аналіз законодавства України та розроблення пропозицій про внесення змін до нормативно-правових актів, що регулюють порядок сплати судового збору як умови доступу до правосуддя в адміністративному процесі для відновлення порушених прав платників податків.

Основні результати дослідження. В результаті багатьох політичних перетворень, реформувань судової влади та суспільних трансформацій в Україні відокремили судовий збір від інших видів держмита у 2006 році, включивши поняття «судовий збір» окремим 27-им пунктом до ст. 14 «Загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі)» Закону України «Про систему оподаткування» [8]. З огляду на вищесказане О.В. Зварич визначає судовий збір як частину державного мита, яке сплачується з позовних заяв, наданих до судів різних інстанцій [18, с. 59]. Сам термін «судовий збір» вживався у Кодексі адміністративно судочинства України ще у 2005 році як один із видів судових витрат [6]. У Декреті Кабінету Міністрів України «Про державне мито» на той момент визначався єдиний розмір судового збору при майнових та немайнових спорах (законодавець їх не розділяв) в адміністративному судочинстві, що належною мірою забезпечувало доступність суб'єктів навіть малого бізнесу до захисту їхніх прав у суді. Судовий збір становив 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян для скарг за неправомірні дії органів державного управління і службових осіб, що ущемляють права громадян. Тобто судовий збір був фіксований і не залежав від ціни позову [9].

На цьому реформування доступності правосуддя в розглядуваній сфері не завершилося: вже у 2011 році був прийнятий Закон України «Про судовий збір», який є чинним сьогодні. Він визначає поняття «судовий збір» наступним чином: «судовий збір – збір, що справляється на всій території України за подання заяв, скарг до суду, за видачу судами документів, а також у разі ухвалення окремих судових рішень, передбачених цим Законом. Судовий збір включається до складу судових витрат» [7]. У цьому Законі зазначалися уже нові розміри судового збору, до того ж розміри ставок судового збору встановили вже окремо для адміністративного позову, чого раніше не було. Судовий збір для адміністративного позову майнового характеру був встановлений у розмірі 1 відсотку розміру майнових вимог, але не менше 0,1 мінімальної заробітної плати та не більше 2-х мінімальних заробітних плат. Для адміністративного позову немайнового характеру судовий збір становив 0,03 розміру мінімальної заробітної плати, що також ніяк не обмежувало платників податків, права яких порушені, у відновленні їхніх прав у судовому порядку.

Але вже у кінці 2015 року законодавець вирішив поповнювати державний бюджет за рахунок платників податків (юридичних осіб), які намагаються захистити свої права в адміністративному судочинстві, виключивши при цьому граничний максимальний розмір судового збору в майнових спорах під час оскарження незаконних дій, бездіяльності або рішень посадових осіб контролюючих органів. Юридичні особи, що подавали такі позови, повинні були сплатити судовий збір у розмірі 1,5 відсотка ціни позову, але не менше 1 мінімальної заробітної плати.

Після внесення останніх змін 28.08.2018 року до Закону України «Про судовий збір» юридичною особою сплачується судовий збір, що становить 1,5 відсотка ціни позову, але не менше, ніж 1 прожитковий мінімум для працездатних осіб і не більше 350 прожиткових мінімумів для працездатних осіб [6]. Останні зміни сприяють тому, що більшість платників податків, що потребують судового захисту своїх прав та інтересів, мають проблеми зі зверненням до суду через те, що не мають змоги одразу сплатити судовий збір, бо податкові повідомлення-рішення інколи сягають мільйонних сум і сплата судового збору є практично неможливою для платників податків. Про це свідчить статистика, що опублікована на сайті «Судової влади України». У 2015 році в окружних адміністративних судах було розглянуто 176 259 справ, а вже у 2016 році – 114 914 справ, що менше на 35%. Тобто значно знизилася кількість розглянутих справ, як і рівень доступності судочинства в Україні [21].

Доведемо це твердження на прикладі реальних судових справ, які розглядалися у 2006, 2012 та 2017 роках.

Передусім розглянемо справу № 41/340а від 21.12.06 р. за позовом Закритого акціонерного товариства «Центральна збагачувальна фабрика «Вуглегірська» до Єнакіївської об'єднаної державної податкової інспекції про скасування податкових повідомлень-рішень. Господарський суд Донецької області у цій справі постановив задовольнити позовні вимоги про скасування податкових повідомлень-рішень та присудити з Державного бюджету України на користь Закритого акціонерного товариства «Центральна збагачувальна фабрика «Вуглегірська» витрати по сплаті судового збору

у сумі 3,40 грн [23]. Судовий збір, як ми бачимо, еквівалентний 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Варто також зауважити, що у 2006 році розглядалося лише 2 726 справ про оскарження рішень контролюючих органів [13].

Миколаївський окружний адміністративний суд у справі № 2а-1025/12/1470 від 30.05.2012 р. за позовом Відкритого акціонерного товариства «Племзавод Шляховий» до Державної податкової служби України про скасування податкового повідомлення-рішення прийняв рішення на користь позивача, скасувавши рішення Державної податкової служби України та стягнувши з Державного бюджету України на користь Відкритого акціонерного товариства «Племзавод Шляховий» 32 гривні 19 копійок, що дорівнює 0,03 розміру мінімальної заробітної плати, в рахунок відшкодування сплаченого судового збору [24]. У 2012 році було розглянуто 35 984 справ про оскарження рішень контролюючих органів [14]. Саме в цей час, на нашу думку, існувало найоптимальніше законодавство для платників податків, що захищали свої права та інтереси в суді. Адже судовий збір був фіксований, справи про оскарження дій контролюючих органів прирівнювалися до немайнових, а податкове законодавство 01.01.2011 року було систематизоване та зведене у Податковий кодекс України, що заповнило деякі прогалини у регулюванні податкових відносин.

01 листопада 2017 р. Сумський окружний адміністративний суд розглянув справу № 818/1457/17 за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «А-Муссон» до Державної фіскальної служби України, третя особа – Головне управління ДФС в Сумській області про визнання дій протиправними та скасування рішення. Суд постановив визнати протиправними дії ДФС України, скасувати рішення ДФС України, стягнути на користь товариства з обмеженою відповідальністю «А-Муссон» витрати зі сплати судового збору в сумі 1 684,00 грн з державного бюджету [25]. Порівняно з 2012 роком, у 2017 році справ про оскарження дій та рішень контролюючих органів було значно менше – 19 833 [15]. Звісно, можна припустити, що це пов'язано із законністю дій та рішень контролюючих органів, які не потрібно було оспорювати. Проте, на нашу думку, підприємці не захищають свої інтереси у судовому порядку через великий судовий збір. Як видно з прикладів, у 2006 році позивач сплатив 3,40 грн, у 2012 році – 32,19 грн, а у 2017 – 1 684,00 грн. Відповідно, у 2017 році позивачу довелося оплачувати суму судового збору, що у 495 разів більша, ніж сума, яку потрібно було б сплатити у 2007 році і у 52 рази більша за судовий збір у 2011 році. Але тут необхідно уточнити, що у 2017 році фіксованої суми судового збору не було, адже з 2012 р. позови про оскарження рішень та дій контролюючих органів вважаються майновими, тобто судовий збір складає відсоток від ціни позову.

Цей підхід з'явився у роз'ясненні, що було надане Листом Вищого адміністративного суду України від 18.01.2012 р. № 165/11/13-12: «З огляду на викладене адміністративними позовами майнового характеру є вимоги щодо протиправності рішень про визначення грошових зобов'язань платників податків, про зменшення суми бюджетного відшкодування з податку на додану вартість, про стягнення адміністративно-господарських та інших штрафних санкцій тощо». Вищий адміністративний суд України аргументував це тим, що зі змісту рішення Європейського суду з прав людини від 14 жовтня 2010 року у справі «Шокін проти України» вбачається, що збільшення податковим органом зобов'язань особи з податку є втручанням до його майнових прав, а тому справи такого характеру впливають на майновий склад позивача і їх можна віднести до майнових [12]. Надалі судова практика досить глибоко сприйняла цей підхід із оцінки справ щодо оспорювання рішень контролюючих органів як майнових спорів, що закріпився рішеннями судів усіх інстанцій. Але платники податків не мали сенсу оскаржувати його, адже існувала досить прийнятна максимальна межа судового збору.

У Постанові Пленуму ВАС України від 05.02.2016 р. вказано, що «до позовних заяв немайнового характеру необхідно відносити вимоги, які не підлягають вартісній оцінці». Ми дотримуємося тієї позиції, що позови, які мають на меті визнання незаконним акту органу державної влади, не ставлять перед судом вимоги, що підлягають вартісній оцінці [11]. Тобто, по суті, позови такого характеру подають з метою перевірки правильності та законності дій і рішень контролюючих органів, а не реалізації майнових інтересів платників податків. Тому ми вважаємо, що трактування позовів щодо протиправності рішень про визначення грошових зобов'язань платників податків як майнових є неправильним.

Довести сказане вище можна з допомогою аналізу справи Європейського суду з прав людини «Феррадзіні проти Італії» від 12.07.2001, де доведено те, що спори про оскарження дій і рішень контролюючих органів є немайновими. У рішенні Суду висловлено таку позицію: «Безсумнівно, у податковому провадженні вирішуються матеріальні інтереси, але просте доведення, що спір має «матеріальний» характер, не є саме по собі достатнім для визнання застосовності пункту 1 статті 6 у контексті положення, яке стосується цивільних обвинувачень. Стосовно держави чи підконтрольних їй органів можуть існувати «матеріальні» обов'язки, які для цілей пункту 1 статті 6 мають розглядатися як такі, що належать виключно до сфери публічного права і тому не охоплюються поняттям «цивільних прав і обов'язків» [4].

Тобто в справі «Феррадзіні проти Італії» судді Європейського суду з прав людини вважають, що провадження не стає цивільним лише на підставі того, що в ньому порушене питання фінансового

чи економічного характеру. Тому можна зазначити, що неправильно відносити спір до справ цивільного характеру, не звертаючи достатньо уваги на саме походження спору, підґрунтя якого часто є податковим.

Також судді ЄСПЛ, оцінюючи факти справи «Креуз проти Польщі», висловили позицію, що необхідно забезпечити належний баланс між інтересами держави у стягненні судових зборів за розгляд позовів, з одного боку, та інтересом позивача у відстоюванні свого позову в суді, з другого боку. Збір, який вимагався від заявника за розгляд його справи, був надмірним. Внаслідок цього він утримався від позову, і його справу так і не було розглянуто судом. Це, на думку Суду, завдало шкоди самій суті права на доступ до суду заявника [2].

Навіть більше, у рішенні у справі «Мірагаль Есколано та інші проти Іспанії» від 13.01.2000 р. ЄСПЛ зазначив, що надто суворе тлумачення внутрішніми судами процесуальної норми позбавило заявників права доступу до суду і завадило розгляду їхніх позовних вимог. Це визнано порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [16].

На основі того, що спори про визнання дій та рішень контролюючих органів відносять до майнових, спостерігається часте порушення прав платників податків контролюючими органами. Це пов'язано з тим, що під час перевірки, складання акту, його підписання та винесення рішення його представники відчують, що покарання за їхні незаконні дії та рішення не буде, що призводить до необґрунтованих висновків і, як наслідок, беззаконня. ДФС можна сказати навіть хвалиться в своїх офіційних повідомленнях тим, що основним порушенням, що допускали перевірені платники податків, було завищення податкового кредиту та витрат «внаслідок їх формування за операціями із «сумнівними» суб'єктами господарювання» [17].

Причому таке поняття навіть відсутнє в законодавстві. Зрозуміло, що в практиці податкового контролю крупного підприємства, ніж монотонно перевіряти кожну операцію, значно простіше, знайшовши в своїй базі якусь (не завжди підтверджену) інформацію про такого ж крупного контрагента, без чітких законодавчих критеріїв кваліфікувати його як сумнівного і донарахувати на цій підставі кілька мільйонів гривень податків. Адже це саме платнику податків, а не контролюючим органам доведеться шукати десятки й сотні тисяч гривень на оскарження рішень.

Варто також зауважити, що основна функція адміністративних судів полягає у захисті громадян від держави, але судовий збір у розмірі до 350 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб ніяк не сприяє доступності до такого судового захисту, а швидше стоїть йому на заваді, що суперечить принципам адміністративного судочинства та судочинства України загалом.

У Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних і кримінальних справах» дається така дефініція поняття «судовий збір»: «Судові витрати – передбачені законом витрати (грошові кошти) сторін, інших осіб, які беруть участь у справі, понесені ними у зв'язку з її розглядом та вирішенням, а у випадках їх звільнення від сплати – це витрати держави, які вона несе у зв'язку з вирішенням конкретної справи» [10]. Отже, за логікою судовий збір не може бути більшим, ніж реальні витрати суду на розгляд справи. Також у Постанові зазначено, що повинен бути дотриманий належний баланс між інтересами держави у стягненні судового збору за розгляд справ, з одного боку, та інтересами позивача (заявника) щодо можливості звернення до суду, з другого боку. У справах про оскарження рішень органів Державної фіскальної служби України такий баланс явно не дотримується. Тобто держава, по суті, заробляє на громадянах, що з нею судяться.

Виникають також запитання з приводу того, що судовий збір для розгляду справ в апеляційній та касаційній інстанціях значно більший, ніж для розгляду справ у першій інстанції. За Законом України «Про судовий збір» за подання до адміністративного суду апеляційної скарги на рішення суду, заяви про приєднання до апеляційної скарги на рішення суду, заяви про перегляд судового рішення у зв'язку з нововиявленими обставинами, сплачується 150 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги, при поданні касаційної скарги на рішення суду, заяви про приєднання до касаційної скарги на рішення суду – 200 відсотків ставки, що підлягала сплаті при поданні позовної заяви [7]. По суті, ці кошти повинні забезпечувати функціонування судів, але держава наживається на платниках податків. Навіть більше, державі вигідно, коли з нею судяться.

Розглянемо для прикладу справу № 820/5076/17, що розглядалася у першій, апеляційній і касаційній інстанціях. 08 листопада 2017 р. було відкрито провадження в адміністративній справі, а вже 29 листопада 2017 р. Харківський окружний адміністративний суд постановив скасувати наказ Головного управління Державної фіскальної служби України у Харківській області № 6185 від 27.10.2017р. [27]. На зазначену постанову суду 05.12.2017 Головним управлінням ДФС у Харківській області подано апеляційну скаргу.

25 січня 2018 р. Харківський апеляційний адміністративний суд ухвалив відкриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою Головного управління ДФС у Харківській області на постанову

Харківського окружного адміністративного суду від 29.11.2017р. по справі № 820/5076/17 за позовом Приватного виробничого підприємства «Квадро» до Головного управління ДФС у Харківській області про визнання дій незаконними. 06 березня 2018 р. апеляційну скаргу Головного управління ДФС у Харківській області задовольнили [26].

3 квітня 2018 р. Верховний Суд ухвалив рішення про відкриття касаційного провадження за касаційною скаргою ПВП «Квадро» на постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 06.03.2018 у справі № 820/5076/17 за позовом ПВП «Квадро» до Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області. 5 червня 2018 р. Верховний суд постановив касаційну скаргу Приватного виробничого підприємства «Квадро» залишити без задоволення, а постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 6 березня 2018 року у справі № 820/5076/17 залишити без змін [22].

Зважаючи на вищесказане, можна зробити висновок, що тривалість розгляду певних справ у судах першої, апеляційної і касаційної інстанцій – різна, проте здебільшого ця різниця просто мінімальна. Обсяг роботи в першій інстанції більший, бо суд досліджує всі докази, апеляція ж і касація зазвичай доказів не досліджують. У першій інстанції практично ніколи за одне засідання справу не розглядають, а в апеляційній і касаційній інстанціях – майже завжди. З огляду на це ми вважаємо стягнення різних судових зборів за звернення до судів різних інстанцій недоречним. Тому попередній висновок про те, що суд наживається на платниках податків, підтвердився. На нашу думку, судова система зможе функціонувати і без такого великого розміру судового збору, адже по суті судовий збір не є джерелом фінансування судів, а лише відшкодуванням витрат понесених судами у зв'язку з розглядом та вирішенням справ.

Таким чином, правосуддя в Україні значно подорожчало, а значить стало менш доступним для більшості громадян України. До того ж це проявляється не лише в істотному підвищенні ставок судового збору, а й значному розширенні об'єктів, за якими він сплачується [19].

Висновки та пропозиції. Судова практика із кваліфікування судових спорів із оскарження рішень контролюючих органів щодо донарахування податків і зборів та застосування штрафних санкцій у сфері оподаткування як майнових спорів, із застосуванням відповідних завищених розмірів судового збору, має бути оцінена вкрай негативно. Високі ставки судового збору знижують рівень доступу до правосуддя і в результаті знижують авторитет судової влади та довіру до суду і контролюючих органів, що врешті решт не сприяє формуванню правової держави та правової культури платників податків.

Таким чином, необхідно якнайшвидше усунути очевидні законодавчі перешкоди для здійснення правосуддя, переглянувши практику застосування інституту ціни позову до адміністративних справ.

Для забезпечення законності і доступу до правосуддя в Україні, на нашу думку, необхідні такі зміни у законодавстві:

- насамперед необхідно внести зміни до Закону України «Про судовий збір», виключивши з пункту 3 частини 2 статті 4 поняття «адміністративного позову майнового характеру» і розміри судового збору для нього. Вбачається, що майнові спори можуть існувати лише у господарських та цивільних справах, але аж ніяк не в адміністративних. Навіть у тих випадках, коли йдеться про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю контролюючого органу, відповідні відносини залишаються публічно-правовими;

- іншим способом виправлення проблеми є доповнення статті 4 пункту 2 Закону «Про судовий збір» прямою нормою, що відносила б податкові спори з оскарження рішень, дій та бездіяльності контролюючих органів до позовних вимог немайнового характеру;

- слід прирівняти в пункті 3 частини 2 статті 4 Закону України «Про судовий збір» розмір судового збору за подання до адміністративного суду апеляційної чи касаційної скарги. При цьому для оскарження рішень, дій та бездіяльності контролюючих органів варто встановити судовий збір на рівні судового збору в немайнових спорах у першій інстанції – у розмірі 1 прожиткового мінімуму для працездатних осіб для юридичних осіб і суб'єктів владних повноважень та 0,4 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб для фізичних осіб;

- доцільно законодавчо закріпити персональну відповідальність посадових осіб контролюючих органів щодо прийняття необґрунтованих рішень про донарахування податкових зобов'язань або накладення штрафу на платників податків, що значно знизить кількість звернень платників за захистом своїх прав до суду.

Отже, на нашу думку, для забезпечення прав людини, що гарантуються Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Конституцією України, необхідно якнайшвидше удосконалити законодавство України. Адже доступне правосуддя – основа правової держави, якою має стати Україна.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 22.10.2018).
2. Справа «Креуз проти Польщі» (CASE OF KREUZ v. POLAND). Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Справа, Рішення від 19.06.2001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_030 (дата звернення: 22.10.2018).
3. Справа «Щокін проти України» (Заяви № 23759/03 та № 37943/06). Європейський суд з прав людини, Міжнародні суди; Рішення, Справа, Заява від 14.10.2010. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_858 (дата звернення: 22.10.2018).
4. Справа «Феррадіні проти Італії» (Case of Ferrazzini v. Italy) (Заява N 44759/98). Європейський суд з прав людини, Рада Європи, Міжнародні суди; Справа, Рішення від 12.07.2001. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_167 (дата звернення: 22.10.2018).
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.10.2018).
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон від 06.07.2005 № 2747-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення: 22.10.2018).
7. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3674-17> (дата звернення: 22.10.2018).
8. Про систему оподаткування: Закон України від 25.06.1991 № 1251-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1251-12> (дата звернення: 22.10.2018).
9. Про державне мито: Декрет Кабінету Міністрів України від 21.01.1993 № 7-93 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/7-93> (дата звернення: 22.10.2018).
10. Про застосування судами законодавства про судові витрати у цивільних справах / Вищий спеціалізований суд; Постанова від 17.10.2014 № 10. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010740-14> (дата звернення: 22.10.2018).
11. Про судову практику застосування адміністративними судами окремих положень Закону України від 8 липня 2011 року № 3674-VI «Про судовий збір» у редакції Закону України від 22 травня 2015 року № 484-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» / Вищий адміністративний суд; Постанова від 05.02.2016 № 2. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-16> (дата звернення: 22.10.2018).
12. Щодо адміністративних позовів майнового характеру / Вищий адміністративний суд; Лист від 18.01.2012 № 165/11/13-12. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0165760-12> (дата звернення: 22.10.2018).
13. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2016 рік. Судова влада України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_tablici_2016 (дата звернення: 22.10.2018).
14. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2012 рік. Судова влада України. URL: https://ko.arbitr.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/22012 (дата звернення: 22.10.2018).
15. Аналітичні таблиці щодо стану здійснення правосуддя за 2017 рік. Судова влада України. URL: https://ko.arbitr.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/porivn_tabl_17 (дата звернення: 22.10.2018).
16. Дем'як В.М. Судовий збір в контексті доступу до правосуддя. Судова влада України. 2017. URL: <https://vl.arbitr.gov.ua/sud5004/pres-centr/news/389308/> (дата звернення: 22.10.2018).
17. ДФС: До плану-графіка перевірок на 2018 рік включено 5,5 тис. платників податків. Прес-служба Державної фіскальної служби України. 2018. URL: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/322706.html> (дата звернення: 22.10.2018).
18. Зварич О.В. Судовий збір в Україні: проблеми та перспективи. Податкова політика. 2013. № 2. С. 59–70.
19. Колосов Р.В. Тариф на правосуддя або правосуддя для обраних (науково-практичний коментар Закону України «Про судовий збір»). Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право. 2015. № 9-10. С. 94–100.
20. Васюк Н.О., Рожкова М.Г. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод як обов'язковий міжнародний договір про систему наднаціонального контролю за дотриманням прав людини. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 13. С. 117–119.
21. Поліщук А. Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2016 році URL: https://court.gov.ua/userfiles/file/DSA/DSA_2017_all_docs/TRAVEN_17/ogl_2016_copy.pdf (дата звернення: 22.10.2018).
22. Постанова Верховного Суду у справі № 820/5076/17: Адміністративні справи; Старі категорії (адм); реалізації податкового контролю. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74488360> (дата звернення: 22.10.2018).

23. Постанова Господарського суду Донецької області № 41/340а: Господарські справи; Старі категорії; Спір про визнання акта недійсним, документ, що оспорується, видано;; Держ.податковою адміністрацією або її територіальним органом; Сплата ПДВ. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/322285> (дата звернення: 22.10.2018).
24. Постанова Миколаївського окружного адміністративного суду у справі № 2а-1025/12/1470: Адміністративні справи; Справи зі спорів з приводу реалізації податкової політики та за зверненнями податкових органів із деякими видами вимог, зокрема зі спорів щодо;; URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/25078604> (дата звернення: 22.10.2018).
25. Постанова Сумського окружного адміністративного суду у справі № 818/1457/17: Адміністративні справи; Справи зі спорів з приводу реалізації податкової політики та за зверненнями податкових органів із деякими видами вимог, зокрема зі спорів щодо;; адмін URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70056843> (дата звернення: 22.10.2018).
26. Постанова Харківського апеляційного адміністративного суду у справі № 820/5076/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72619887> (дата звернення: 22.10.2018).
27. Постанова Харківського окружного адміністративного суду у справі № 820/5076/17: Адміністративні справи; Старі категорії (адм); реалізації податкового контролю. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/70672115> (дата звернення: 22.10.2018).